

УДК 391(477)

О.О. Лавренюк

ЗНАКОВІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ОДЯГУ

Традиційний одяг українців є одним із найдавніших і наймасовіших видів художньої творчості народу. Дослідженню самотнього народного вбрання, як важливої складової матеріальної етнокультури, присвячено низку праць дореволюційних етнографів: П.Чубинського (розділ про народний одяг у «Трудах етнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край». – Т. VII), Я.Головацького «О народной одежде или народном убранстве русинов», Ф.Вовка розділ «Одежда» у монографії «Етнографічні особливості українського народу»), Д.Яворницького (розділ «Одежда у запорожских казаков» у тритомній «Истории запорожских казаков». – Т. 1), а також окремі розділи в етнографічних розвідках і студіях М.Арандаренка, В.Шухевича, М.Сумцова та ін. Важливим внеском у розробку естетики народного вбрання є праця О.Воропая «Український народний одяг». Окремі аспекти знаковості народного одягу аналізували радянські й пострадянські історики, етнологи й мистецтвознавці – Б.Рибаків у працях «Язычество и Древняя Русь» та «Ремесло Древней Руси», Л.Артюх і Т.Косміна у розвідці «Этническое своеобразие элементов материальной культуры украинцев в славянском контексте», К.Матейко у праці «Український народний одяг», Т.Ніколаєва у монографії «История украинского костюма» і студії «Традиційний селянський одяг Київщини», М.Білан і Г.Стельмашук у монографії «Український стрій».

Одяг (*англ. costume, нім. Kleidung*) є штучним прикриттям людського тіла, ужиткове призначення якого полягає в захисті від впливів зовнішнього середовища. Однак захисна функція одягу не обмежувалась прикриттям від холоду, вологи, вітру, сонця. Згідно з народними уявленнями, одяг захищав і від впливів злих духів, зурочень, виконуючи магічно-оберегову функцію. Так, існувало повір'я, що фартух захищає живіт жінки, а тому його особливо рекомендували носити вагітним жінкам аби запобігти «зуроченню» майбутньої дитини [6; 335-336].

Роль талісманів виконували різноманітні прикраси (хрестики, намиста, дукачі, персні тощо). Надзвичайна важливою була оберегова функція вишивки. Зокрема, вважалося, що вишивка на грудях захищає душу людини. «Це давня українська традиція протистояти злу красою, – відзначає Г.Лозко. – Ось що спонукало зимовими вечорами вишивати, гаптувати одяг собі і своїм рідним, коханим, вкладаючи у вишиті узорі найщиріші, найпотаємніші мрії і почуття. Так магічне значення речей перетворювалось на естетичне» [6; 336].

Магічна символіка, характерна для народного вбрання, як і для інших видів традиційної матеріальної культури, була складною сигнітивною (лат. Signa – знак), тобто знаковою системою, котру слов'яни використовували з найдавніших часів. Знаки цієї системи символізували різні предмети і явища довколишнього світу. Так, ромбічні узорі трипільців символізували родючість: зокрема, ромб із крапкою посередині символізував засіяне поле, ромб із відростками або закрутками на зовнішніх кутах символізував проростання зерна. Коло чи розетка були символічними зображеннями сонця. Схематичне дерево символізувало життя (дерево життя), продовження роду [6; 336]. Всі ці та інші символічні знаки можна побачити й на вишиванці, що прикрашає різні компоненти українського народного вбрання.

Знакова система, втілена в деталях одягу, зокрема, зображеннях на прикрасах, орнаментах вишивки тощо, виконувала роль «уречевлених замовлянь». Характерну особливість давньоруських замовлянь підкреслює Б.Рибаків: «...Удалося встановити, – відзначав вчений, – що давньоруський язичник, який чекав небезпеки від усього світу, захищався не окремими його елементами, а системою світотворення, взятою в її природній динаміці» [9; 40]. Слов'янські прикраси, що відтворювали систему макрокосму, відомі з середини I тисячоліття нашої ери. До них належать, зокрема, антропоморфні фібули з Середнього Подніпров'я, амулети-обереги з курганів XI-XIII ст. Вони виконували функцію оберега в той час, коли людина виходила за межі свого укриття: «Коли людина покидала свій дім-фортецю, то оречевлені замовляння, як можна назвати орнамент, мали бути перенесені на одяг, – писав Б.Рибаків... Всі предмети, пов'язані з виготовленням полотна для одягу (вальки, тріпала для льону, прялки) щільно оснащувалися заклінальними знаками. Власне одяг, особливо жіночий, був насичений символікою..., що відтворює макрокосм» [9; 40]. Цю тезу підкріплював Б.Рибаків посиланням на зображення, що прикрашають золоті і срібні предмети

жіночого вбрання зі скарбів XII-XIII ст., що характеризують світогляд представників вищих верств давньоруського суспільства: «Принцип відтворення макрокосму проведений тут послідовно: головний убір, намиста, діадема – небо» рясни (декоративні стрічки – О.Л.) – дощ; колти, що завершують рясни внизу, біля грудей – посланці неба; птахи-сирини, русалки з рогами турів у руках для поливу паростків, грифони й семаргли, божества неба і рослин. У намистах – земні рослини й різні символи родючості. Кінці пояса, що звисають донизу, довершують картину світу – вони прикрашені мордами ящурів.

Кожна окрема деталь оздоблена особливим, продуманим символічним візерунком, насиченим аграрною заклиальною тематикою. Рослинний візерунок зображений у двох варіантах: заклинання росту (показані фази розвитку рослини) й заклинання простору повсюдності («повсеместности») (чотиричастинна композиція з паростків), що може бути виражене словесною формулою: «Нехай усе росте і скрізь росте!» [9; 43].

У складі коштовних гарнітурів давньоруських княгинь були прикраси, на яких ніколи не траплялися християнські зображення. Зокрема, це срібні браслети, що використовували для підтримання довгих рукавів жіночого ритуального одягу. На них гравірувалися певні символи води, епізоди язичницьких «Русалій», зокрема, танець родючості, під час якого жінка змахувала, мов крилами, розпущеними рукавами, епізоди купальських ігрищ тощо.

У мікрокосмі побутових предметів – прикраси, одяг – відтворювався макрокосм – всесвіт у його нероздільній цілісності. Використання елементів динаміки – зображення сонця, що рухається небосхилом, різних фаз розвитку рослин, дощу тощо «...мало збільшити заклиальну силу цієї глибоко продуманої магічної орнаментики, яка надовго увійшла в народне життя» [9; 41].

Язичницький світогляд утратив свою цілісність під впливом християнства, однак традиційний, насамперед ритуальний народний одяг українців – комплекс жіночого одягу, навіть у другій половині XIX ст. зберігав символічні знаки цілісності побутового мікрокосму в його прадавній язичницькій світоглядній моделі. Магічне значення символіки одягу з часом забувалася, однак первісна світоглядна цілісність елементів, що склали одяговий ансамбль, значною мірою зумовила і його естетичну гармонійність.

Важливим аспектом символіки одягу є символіка кольорів, адже колір може «заступати (репрезентувати) певні речі та явища, навіть поняття, відіграючи таким чином, важливу знаково-символічну роль» [4; 353] і характеризуючи багато явищ і процесів етнічної культури та психіки. Переважання певних кольорів у предметах, що складають комплекс традиційного одягу, відображає особливості світосприйняття (унікальний кольоровий образ світу), морально-ціннісних орієнтацій, естетичних смаків.

Кольорова гама народного одягу різних регіонів України досить розмаїта: червоно-чорні й червоно-сині кольори Наддніпрянщини й Поділля, порівняно світлі кольори Полісся, різнобарв'я гуцульського одягу, переважно чорні кольори бойків Закарпаття. Однак спільним для всіх регіонів України й найпоширенішим був червоний колір. Аналізуючи причини переважання червоного кольору у традиційному одязі, А.Пономарьов, зокрема, відзначав, що це зумовлено прадавніми традиціями хліборобського народу, пов'язавши з культом сонця і культом життя: «Червоний колір принижує всю обрядово-ритуальну та світоглядну систему, набуваючи магічних властивостей. Згідно з народними уявленнями, червоний колір захищав від дії злих сил: звідси – червоні хрестики, намальовані біля входу в оселю як її оберіг від зовнішніх недобрих сил, підфарбування червоним кольором призьби, пучечки калини понад дверима та вікном. Поряд із цим, червоний колір ототожнювався з чимось гарним, красивим, веселим і радісним» [8; 1192]. Так, про дівчину, яка виходила на вулицю в синіх або зелених стрічках, без червоних, казали: «Яка пісна дівка вийшла гуляти». Водночас червоного не можна було одягати під час посту [8; 1192].

Поряд із червоним, у традиційному одязі українців з давньослов'янського періоду найчастіше використовувався білий. В.Кафарський та Б.Савчук відокремлюють три кольори, що визначають основні значення традиційної символіки кольорів: червоний, білий та чорний. У переважанні червоного та білого кольорів «...проявлявся глибокий сакральний зміст, а також традиційні технології виготовлення натуральних барвників»: «Червоний колір сприймався як колір-оберіг, – відзначають етнологи, – тому він переважав у вишивках, був присутній у поясах, дівочих стрічках, намистах тощо. Слово «красний» стало синонімом таких понять, як «гарний» («красивий»), «вартісний», «кращий», а також означало здоров'я, радість, добробут. Українські ремісники (красильники) досягли високого рівня в отриманні широкої гами кольорів: червоний добували з червецю (ячок хробаків),

червоно-коричневий – з гречаника, звіробою, кори дикої яблуні, темно-малиновий – з листя дикої яблуні та ін. Білий колір в уявленнях українців виступав як символічний еквівалент денного світла, тому асоціювався з добром, перемогою над злом та очищенням, а в поєднанні з червоним наділявся життєдайною силою. Чорний колір, навпаки, асоціювався з ніччю, символізуючи злі ворожі сили, що несуть розлад, морок, смерть» [4; 356]. Етнічна символіка кольору, що домінував у народному вбранні, мала розвинену, широку сакральну-символічну функціональність.

Окрім сакральної, традиційний народний одяг несе в собі національну символіку. На думку українських мистецтвознавців та етнографів (А.Пономарьова, А.Артюх, Т.Косміної, Т.Ніколаєвої, Г.Стельмащук та ін.), статусу національного символу український народний одяг набув у XVII-XVIII ст., ототожнившись із символічною постаттю народного героя козака. Художня та фольклорна традиції створили образ козака Мамає, атрибутика якого – одяг, довгі вуса, «оселедець», люлька, шабля, бандура та ін. мають символічне значення.

Козацький одяг у ранній період формування Запорізької Січі не відзначався стильовими ознаками, був простим, випадковим. «Бувало, поголить собі запорожець голову, заправить оселедець за вухо, завинеться ганчіркою, натягне на себе опанчу, взує зі свинячої шкіри опорки, то так собі й ходить; а той спіймає козу, обдере її, облупить шкіру, очистить від вовни, одягнеться, взує постолі зі шкіри ... та так і блукає по степу. А той і того краше: чи вирядиться в такі постолі, що в них можна Дніпро переплисти, чи на одну ногу натягне постіл, а на другу сап'яновий чобіт та ще й приспіває:

«Одна нога в постолі, а друга в сап'яні –

Подивися, Ганно, який постіл гарний:

Чи сей, чи сей, чи сей, чи сей?...» [11; 24].

Одяг запорожця залежав від успіху чи неуспіху в боях із татарами й турками. Так, на початку думи «Козак нетяга Фесько Ганжа Андибер» повідомляється, що «гуляючи» «битим шляхом ординським», герой не здобув військової здобичі. Це зумовило специфіку його вбрання:

«...На козаку, бідному летязі,
Три сермязі,
Опанчина рогожовая,
Поясина хмеловая;
На козаку, бідному летязі, сап'янци
Видно п'яти і пальці...» [3; 56].

Приблизно так само спочатку вдягнутий і козак Голота – герой однойменної думи:

«...На козаку шати дорогії –
Три семирязі лихії:
Одна недобра, друга негожа,
А третя й на хлів незгожа...» [3; 16].

Але, здолавши у «полі килимському» багатого татарина, козак Голота перевдягається у здобутий дорогий одяг:

«...Він тоді добре дбав,
Чоботи татарські істягав,
На свої козацькі ноги обував;
Одежу істягав,
На свої козацькі плечі надівав;
Бархатний шлик іздіймає,
На свого козацьку голову надіває...» [3; 18].

З розвитком Січі змінювався козацький побут, усталювався певний комплекс одягу. Козака Мамає на численних картинах народного живопису зображено в дорогому ошатному одязі. Саме таким закарбувався образ запорожця в народній пам'яті.

Характеризуючи козацький одяг, І.Крип'якевич, зокрема, зазначав: «Козаки найчастіше носили жупан і кунтуш. Козацький жупан, або каптан, був довгий до колін, з двома зморшками ззаду, застібнутий на гудзики, підперезаний поясом. Пояси бували вовняні або шовкові, не раз дуже довгі, на кілька метрів. Кунтуш (або черкеска) сягав до кісток, був просторий, з фалдами, нашивками й різними прикрасами, рукави дуже широкі, з роздорами. Старшина, особливо ж гетьмани, на жупан накидали керю – плащ без рукавів, застібнутий на оздобну клямку, з кількома гудзиками й петельцями на грудях, з широким хутряним коміром на плечах. Незаможні козаки... носили різний одяг – каптани, свити, опанчі, кобеняки, кожухи» [5; 109].

До комплексу широкого і просторого верхнього козацького одягу, крій якого не сковував рухів, додавалися такі ж широкі шаровари – суконні, нанкові, шкіряні, різнобарвні, переважно синього кольору. Холоші шароварів носили поверх халяв сап'янових жовтих, зелених, червоних чобіт із вузькими носками, прив'язуючи шаровари до халяв шовковими шнурками із золотими чи срібними китицями на кінцях так, що з-під шароварів виглядали тільки носки й каблуки чобіт. Шаровари завширшки 20 аршин матерії називалися «рясними», а завширшки в 15 аршин – «з достатку» [12; 207].

Багатий барвистий одяг запорожців справляв незабутнє враження: «Бувало, – розповідав І.Розсолода, – щороку приїжджають запорожці у Смілу на ярмарок чоловік по дванадцять... Вдягнуті так, що Боже, твоя воля! Золото і срібло! Шапка на запорожцеві бархатна, червона, з кутами, а околиць пальців на три завширшки, сірий чи чорний; з-під нього жупан із найдорожчого червоного сукна, горить, як вогонь, просто очі засліплює, а зверху черкеска з вильотами, чи синя чи блакитна; штани суконні сині, широкі – так і нависли майже на передки чобіт; чоботи червоні; на лядунці золото чи срібло; навіть перев'язі в золоті, а шабля при боці вся в золоті – так і горить. Іде й землі не торкається...» [12; 207].

Як видно з описів сучасників та іконографічних джерел, одяг запорожців барвистий; поширеним поєднанням кольорів було поєднання червоного кольору жупана та блакитної черкески. В такій кольоровій гамі витриманий і костюм гетьмана Б.Хмельницького, зокрема, 1648 року під Замостям: на ньому червоний жупан і фіалкова керезя (ферезія, делія) зі срібними петельцями, підбита соболями. Подібні керезі – плащі без рукавів, застібнуті на коштовні клямки, з кількома гудзиками й петельцями на грудях, з широким нутряним коміром на плечах носила переважно козацька старшина [5; 109].

Одяг простих козаків відрізнявся від одягу старшини не тільки меншою кількістю компонентів, а й дешевшим матеріалом, хоч найдорожчий святковий одяг рядових членів січового товариства також виготовлявся з шовку, польського й англійського сукна, кармазину й оксамиту. За свідченням 112-літнього сучасника запорожців М.Коржа, записаним Д.Яворницьким, популярними на Запоріжжі були й дорогі шапки з видри (каборги, виднихи) [12; 202]. Використання того чи іншого одягу залежало від статків козака, принаймні, звичаєве право не обмежувало запорожців щодо використання матеріалів й компонентів одягу. Козацький одяг часто діставав назву матерії, з якої був пошитий. Так, у думі «Три брати азовські» є наступні слова:

«...Середульший брат з коня встає,
З-під лудану червону китайку видирає...» [10; 350].

Йдеться про каптан, пошитий з матерії, що звалася луданом [10; 350]. За Д.Яворницьким, одяг з шовкової штофної тканини з візерунками, подібної до матерії шалей, називався у запорожців шальовим, одяг із польського й англійського сукна називався састами. від польського слова «sajeta» з тим же значенням. Популярністю в козацькому середовищі користувався одяг із оксамиту – золотого чи срібного матеріалу, схожого на бархат, з барвистими візерунками, шитого, як і парча, золотими й срібними нитками. У Давній Русі оксамит, який привозили переважно з Візантії, використовувався для пошиття одягу князів, богатих бояр, церковників, а в запорожців ішов на пошиття каптанів, що їх могли носити як представники старшини, так і рядові члени товариства. Особливою популярністю користувалося на Запоріжжі червоне сукно – кармазин (від тюркського слова «киримизи» – червоний чи «кормез» – фарба, що добувалася з невеликого дерева у степах Бухари) [12; 208].

Один із розділів праці «Нариси історії середньовічної та ранньо-модерної України» Н.Яковенко назвала «Лицарі християнства у мусульманському вбранні», підкреслюючи мотив запозичення запорожцями покрою одягу, високих шапок, широких шароварів, широких і довгих поясів тощо у татарів і турків [13; 185-188]. Це запозичення, яке відзначалося й іншими дослідниками, здійснювалось у ході довготривалого спілкування з мусульманським світом; шляхом використання здобутого в боях, під час військових походів; певну роль відігравали й подарунки в формі багатого одягу з боку вищих татарських і турецьких властей [12; 208].

Козацький одяг, що формувався спонтанно, увібрив не лише тюркські, а й інші іноетнічні компоненти. Проаналізувавши велику кількість іконографічного матеріалу, зокрема, малюнки О.Рігельмана, історичні портрети, зібрані в українських музеях, Ф.Вовк дійшов висновку, «...що коли в другій половині XVIII століття костюм козацької старшини ... був подібний до польського..., разом із тим цей костюм, як і костюм сільського населення України, мав багато спільного з деякими кавказькими костюмами, приблизно тої самої епохи. Черкеска та бешмет кабардинця... нагадують

український костюм, а верхня одежа вірмена... цілком подібна до польсько-українського жупана та кунтуша» [2; 125-126].

Одяг козацької старшини, відтворений на гравюрах та іконах XVII-XVIII ст., відрізняється від одягу рядового козацтва, наближаючись до одягу польських феодалів. Одяг козацтва відрізнявся від одягу селянства: «При всій своїй відмінності вбрання рядових козаків і козацької старшини мало більше схожості, ніж козацький і селянський одяг, – зазначав А.Пономарьов. – Однак саме козацький одяг, що формувався спонтанно, до того ж нерідко вбираючи іноетнічні компоненти, зокрема тюркські (скажімо, кунтуш – верхнє вбрання з прорізами для рук та довгими фальшивими рукавами), став символом національного українського одягу, хоч селянський мав нібито більше прав на такий статус. Адже в етнічній традиційно-побутовій культурі він займав значне місце і має глибоке етнічне коріння» [8; 1187]. Розкриваючи причину цього феномену, дослідник відзначає, що вона ґрунтується на особливостях, механізмі формування національних стереотипів, зокрема, національних символів у матеріальній культурі. Спонтанне виникнення цих символів є реакцією на неординарну етносоціальну ситуацію: «Саме козацтво стало тим соціально-національним явищем та історичним явищем, яке перетворилося на певний символ української нації. В пам'яті людей воно матеріалізувалося, зокрема, через його атрибути, в тому числі й убрання» [8; 1187].

На відміну від А.Пономарьова, Л.Артюх і Т.Косміна атрибутують козацький одяг не як національний символ, а як етносимвол, відзначаючи: «Можна... припускати, що в певні періоди історії розвитку етнічної культури відбувалися події чи створювалися явища, на які пізніше була зорієнтована пам'ять нащадків. Для України це період запорізького козацтва, визвольної війни 1648-1654 рр. ... У системі цінностей закріпився етнічний та естетичний стереотип, реалізований в уявленнях, про козака-запорожця... і закріплений у фольклорі, літературі, образотворчому мистецтві. Цей стереотип уявлень існував у певний історичний період як явище, синхронне самій реальності. Потім він зі сфери побутування перейшов у сферу уявлень, залишився в народній пам'яті й закріпився як стереотип такого елемента матеріальної культури, як одяг...» [1; 232].

Як видно з наведеного тексту статті, Л.Артюх і Т.Косміна аналізують той самий феномен, що й А.Пономарьов, аналогічно розкриваючи механізм його творення. Розбіжність у використанні термінів у даному разі пояснюється, на нашу думку, тим, що стаття Л.Артюх і Т.Косміна була написана за радянської доби, коли існували певні обмеження на вживання слова «національний».

Образ козака-запорожця, найважливішим символізованим атрибутом котрого є козацький одяг, відтворений у численних портретах Козака Мамаєва, що складають важливий розділ народного живопису. Загалом сприйняття цього образу тотожне сприйняттю Січі як символу українськості, «...головного виразника «справедливого ладу», нібито співзвучного українському народному духові», сприйняття, котре, «видозмінюючись залежно від віянь часу, дожило до наших днів» [13; 444].

На основі козацького вбрання відбулося формування нового стилю в українському народному одязі. Цей процес, що припадає на XVI-XVIII ст. протікав природно, оскільки козацьке вбрання, увібравши низку іноетнічних компонентів, «...у своїх рисах ґрунтувалося на слов'янсько-українських традиціях, носієм яких було селянство» [8; 1187].

Окрім утилітарної – захист тіла від негативних впливів зовнішнього середовища, народний одяг справдавна виконував важливу магічно-оберегову функцію. Про значення цієї функції свідчить те, що предмети, що використовувалися для виготовлення матеріалу, оздоблювалися заклиналими символами, а процес прядіння і ткання супроводжувався обрядодіями, пов'язаними з божеством-покровителькою жіночих ремесел (Мокошею, Березинею, пізніше – Параскевою-П'ятницею). Комплекс народного одягу, особливо жіночого, був насичений магічною символікою, що виконувала роль «уречевлених замовлянь» і становила складну знакову систему. Б.Рибаків підкреслював важливу характеристику знаковості народного одягу – її цілісність, що відтворювала цілісність макрокосму.

Важливим аспектом знаковості народного одягу є символіка кольорів. Етнічна символіка кольорів, що домінували у народному вбранні, мала розвинену, широку сакральну-символічну функціональність. Переважання в українському народному одязі червоного та білого кольорів відображає особливості оптимістичного світосприйняття: червоний колір наділявся магічно-обереговими властивостями, асоціювався з чимось гарним, радісним, святковим, урочистим, веселим, здоровим тощо; білий колір асоціювався з денним світлом, чистотою і красою.

Окрім сакральної, народний одяг несе в собі національну символіку. Статусу національного символу народний одяг набув у XVII-XVIII ст., ототожнившись із міфологізованою постаттю

улюбленого народного героя – запорізького козака. Комплекс козацького одягу сформувався спонтанно, увібравши іноетнічні елементи (тюркські, польські та ін.) і значно пізніше, ніж комплекс селянського одягу. Утвердження козацького одягу в статусі національного символу пояснюється тим, що саме з козацтвом народна пов'язує спогад про реальну свободу, здобуту під час Національно-визвольної війни 1648-1657 рр., громадянські права, спосіб життя тощо. І після того, як козацтво зійшло з історичної арени, його одяг не втратив значення символу національної ідентичності.

Джерельні приписи

1. Артюх Л.Ф. Этническое своеобразие символики элементов материальной культуры украинцев в славянском контексте / Артюх Л.Ф., Космина Т.В. // X Міжнар. з'їзд славістів, Софія, верес. 1986: Історія, культура, фольклор та етнографія слов'янських народів / Редкол.: П.С. Сохань та ін. – К.: Наук. думка, 1988. – С. 229-237.
2. Вовк Хв. Одея / Хведір Вовк. Студії з української етнографії та антропології / Передм. Ю.Іванченка. – К.: Мистецтво, 1995. – С. 124-170.
3. Героїчний епос українського народу: Хрестоматія: Навч. посібн. / Упоряд. та прим. О.М. Таланчук, Ф.С. Кислого; Передм. О.М. Таланчук. – К.: Либідь, 1993.
4. Кафарський В.І. Етнологія: Підручник / Кафорський В.І., Савчук Б.П. – К.: Центр навч. літ., 2006. – С. 353-356.
5. Крип'якевич І. Одея / І.Крип'якевич // Історія української культури / За заг. ред. І.Крип'якевича. – К.: Либідь, 1994. – С. 108-111.
6. Лозко Г. Українське народознавство / Галина Лозко. – К.: Зодіак-Еко, 1995. – С. 335-336.
7. Николаева Т.А. Украинская народная одежда: Среднее Поднепровье / Т.А. Николаева. – К.: Наук. думка, 1988. – С. 12-15.
8. Пономарьов А. Народне вбрання / А.Пономарьов // Історія української культури: У 5 томах. – Т. 3 / Передм. В.А. Смолія. – К.: Наук. думка, 2003. – С. 1186-1193.
9. Рыбаков Б. Язычество и Древняя Русь / Б.Рыбаков // Наука и религия. – 1987. – № 2. – С. 39-43.
10. Фольклорні записи Марка Вовчка та Опанаса Марковича / Атрибутація автографів, упоряд., передм. і прим. О.І. Дея. – К.: Наук. думка, 1983.
11. Яворницький Д. Запорож'є в остатках старини / Д.Яворницький. – СПб., 1885.
12. Яворницький Д.И. Одежда у запорожских казаков / Д.И. Яворницький. История запорожских казаков: У 3 томах. – Т. 1 / Передм. В.Т. Смолія. – К.: Наук. думка, 1990. – С. 198-209.
13. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України: Вид. третє, переробл. та розшир. / Наталя Яковенко. – К.: Критика, 2006.

Резюме

Стаття присвячена аналізу оберегової функції символіки традиційного народного одягу та знакової функції козацького одягу як національного символу.

Ключові слова: український народний одяг, козацький одяг, оберег, знаковість, традиції.

Summary

Lavrenuk O. Sign of Ukrainian folk clothes

The paper analyzes the charm function symbols traditional folk dress and sign function Cossack dress as a national symbol.

Key words: Ukrainian folk costumes, Cossack clothes, charm, iconic, traditions.

Аннотація

Стаття посвящена аналізу оберегової функції символіки традиційної народної одягу та знакової функції козацької одягу як національного символу.

Ключевые слова: украинская народная одежда, казацкая одежда, оберег, знаковость, традиции.